

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВТА НА ЧОВЕКА

Брой 2, ноември 2010 г.

Съдържание

В настоящия втори бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратко резюме на решенията, постановени през октомври 2010 г., от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу България и подбрани решения по дела срещу други държави, както и решения на Съда на Европейския съюз („СЕС“) по дела, касаещи защитата на правата на човека. Отражавани са и онези жалби, комуникирани от ЕСПЧ на българското правителство, които поставят значими или нови проблеми в защитата на правата на човека в България. Бюлетинът излиза в електронен вариант дванадесет последователни месеца и се разпространява безплатно.

Подбрани и представени са решения в следните области:

- право на живот;
- забрана за изтезание и нечовешко и унижително отнасяне или наказание;
- право на свобода и сигурност;
- право на справедлив съдебен процес и достъп до съд – граждански и наказателен аспект, публичност на процеса, независимост и безпристрастност на решаващия орган, права на обвиняемите и подсъдимите, прекомерна продължителност на процеса, неизпълнение на съдебни решения и др.;
- право на зачитане на личния и семеен живот, на кореспонденцията и дома;
- свобода на изразяване, на съвестта и религията, на събранията и на сдружаване;
- право на собственост;
- забрана за дискриминация;
- свобода на придвижване.

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ПРАВО НА ЖИВОТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Убийството на задържан при опита му за бягство от полицейското управление, както и непровеждането на ефективно разследване по случая, е нарушение на правото на живот по чл. 2 от Европейската конвенция за правата на човека („Конвенцията”).

Решение на Съда по делото [Karandja v. Bulgaria \(no. 69180/01\)](#)

Фактите: Синът на г-жа Каранджа, 20-годишен младеж, бил обвинен в кражба, извършена като непълнолетен, и в управление на автомобил без правоспособност, поради което на 05.06.1997 г. бил задържан в столично полицейско управление, от където успял да избяга. Полицаи свидетелстват, че техният колега, който подгонил г-н Каранджа из близките улици, го предупреждавал да спре и провел няколко предупредителни изстрела във въздуха. При следващ изстрел, който по думите на гонещия го полицаи бил насочен към краката на младежа, куршумът уцелил г-н Каранджа в тила и той починал впоследствие в болницата.

По образуваното дело за разследване на инцидента прокуратурата прекратила производството, тъй като полицаите, стреляли по задържания, бил действал съгласно правомощията си по закона и че нямало друг начин как да спре лицето. Това решение било обжалвано от г-жа Каранджа, която посочила, че съществени следствени действия като разпит на свидетели и назначаване на медицинска експертиза били предприети едва година след инцидента, че на местопроизшествието била открита само една гилза въпреки твърденията за множество произведени

изстрели, както и че не било установено дали другите присъствали полицаи не са могли да задържат лицето, без да употребят оръжие. Решението за прекратяване на разследването било потвърдено с окончателно решение на военно-апелативния съд със същите аргументи на прокуратурата, както и с позоваване на чл. 12а от Наказателния кодекс, според който причиняването на вреди при задържане не е престъпление, ако няма друг начин за задържането и няма превишаване на необходимите и законосъобразни мерки. Националният съд посочил още, че полицаите бил насочил оръжието си към краката на г-н Каранджа, но изстрелът попаднал в главата поради голямата дистанция и бързината на гонитбата.

Решението: ЕСПЧ разглежда делото в светлината на чл. 2, § 2 (b) от Конвенцията, а именно че при предотвратяване бягството на лице, законно лишено от свобода, може да се прибегва до употреба на сила „само при абсолютна необходимост”. Съдът се позовава на делата *Nachova and others v. Bulgaria* (nos. 43577/98 и 43579/98) и *Tzekov v. Bulgaria* (no. 45500/99) и потвърждава заключенията си, че българската правна уредба на употребата на оръжие от полицията срещу граждани не съдържа гаранции срещу неоправдано и произволно засягане на правото им на живот. Уредбата позволява на полицията да използва огнестрелно оръжие за задържане на заподозрян независимо от тежестта на престъплението, в което той е заподозрян, и от опасността, която той представлява. Съдът намира, че обстоятелствата по случая не са обусловили абсолютна необходимост от употребата на оръжие, като се има предвид характерът на престъпленията, в които г-н Каранджа е обвинен, едното от които е извършил като непълнолетен, както и липсата на данни, че той представлява опасност за полицаите или за трети лица. В

случаи като този използването на смъртоносна сила от страна на полиция е забранено от Конвенцията.

Относно процедурното задължение на държавата за ефективно разследване по чл. 2 от Конвенцията Съдът отбелязва, че разследващите органи формално са се позовали на съответните разпоредби на вътрешното законодателство, без да обсъдят редица съществени обстоятелства, сред които наличието на други средства за предотвратяване на бягството на Каранджа или липсата на причини той да бъде смятан за общественоопасен. Те не са изследвали спорния въпрос за правомощието на полиция да използва оръжието си в този случай. Освен това повече от две години разследващите органи не са запознали жалбоподателката с резултатите от разследването, което я е лишило от възможността да обжалва техните заключения. Съдът намира нарушения по чл. 2 на правото на живот и на задължението на държавата да проведе ефективно разследване на смъртта на жертвата. Съдът осъжда България да заплати на майката на убития 10 000 евро за имуществени и 25 000 евро за неимуществени вреди, както и 3300 евро за разноски.

Пропуски в разследването не съставляват нарушение на чл. 2 от Конвенцията, когато наличните доказателства са били достатъчни, за да подкрепят изводите на разследващия орган.

Решение на Съда по делото [Pankov v. Bulgaria \(no. 12773/03\)](#)

Фактите: По време на отбиване на задължителната си военна служба г-н Панков бил ранен в коремната област при упражнението по стрелба. Последвалото разследване установило, че стрелбата била причинена инцидентно от самия него и Софийска военно-окръжна прокуратура прекратила разследването. Жалбоподателят безуспешно обжалвал прекратяването пред по-горните прокуратури, като твърдял, че властите са разследвали единствено версията, че се е прострелял сам, което

било невъзможно, понеже оръжието му не е било заредено. Той оспорвал извода, че раната била причинена от близко разстояние, и изтъквал, че въпреки че бил разпитван два пъти, изводи се черпели само от първия разпит, в който заявявал, че се е прострелял сам, но който бил проведен, докато бил в много тежко състояние след няколко животоспасяващи операции. В жалбата си пред ЕСПЧ г-н Панков твърди, че инцидентът бил причинен от оръжието на друг военнослужещ (вероятно при рикошет), че властите не са взели необходимите предпазни мерки, за да избегнат инцидента, и че проведеното разследване не е било ефективно.

Решението: Според стандартите на ЕСПЧ, за да бъде едно разследване ефективно, то трябва да е обективно и цялостно. Въпреки някои допуснати пропуски в конкретната ситуация, Съдът преценява с четири срещу три гласа, че няма нарушение на чл. 2 от Конвенцията по отношение на задължението на държавата ответник да проведе ефективно разследване. Събраните доказателства ясно установяват, че по време на стрелбата жалбоподателят бил сам на върха на наблюдателна кула, а куршумът бил изстрелян от близка дистанция, което е позволило на разследващите органи да изключат в достатъчна степен хипотезата за рикошет. В случаите, в които механизмът на нараняването е установен, би било неоправдано и ненужно да се изисква подробно разследване на други обстоятелства като произхода на патрона и организацията на упражнението по стрелба. Властите са обосנוвали прекратяването на производството, а пропуските в него не са били драстични, понеже наличните доказателства са достатъчни, за да подкрепят изводите на разследващия орган.

По отношение на твърдяното нарушение на правото на живот (материалния аспект на чл. 2) Съдът единодушно решава, че няма нарушение на чл. 2 от Конвенцията по отношение на животозастрашаващото нараняване на жалбоподателя. Преценявайки конкретната ситуация, Съдът приема, че в настоящия случай тежестта на доказване не следва да бъде прехвърлена на правителството. Твърдението на жалбоподателя, че е бил прострелян от друг

военнослужещ, макар и да не е очевидно необосновано, не е подкрепено с достатъчно доказателства, така че ЕСПЧ да може да заключи отвъд разумното съмнение, че прострелването е станало именно по този начин. Националното разследване, което Съдът намира за ефективно, е отхвърлило тази версия. Съдът изследва въпроса дали държавата е изпълнила позитивното си задължение да защити живот в риск, дали властите са знаели или е трябвало да знаят за съществуването на непосредствен и реален

риск за живота на жалбоподателя и дали са взели всички необходими мерки да предотвратят този риск. Съдът намира, че властите са взели редица предпазни мерки, за да се избегнат инциденти и случайни изстрели при тренировъчна стрелба (извършване на инструктаж, поставяне на достатъчни обозначения при стрелбата, проверка за исправност на оръжието). Поради това властите са изпълнили задължението си да защитят живота на жалбоподателя.

2. ЗАБРАНА ЗА ИЗТЕЗАНИЕ И НЕЧОВЕШКО И УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

6

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

ЕСПЧ комуникира жалба по всящо пред него дело за опасност от нечовешко отнасяне, ако българските власти експулсират член на организация, враждуваща с друга организация в Ливан.

Жалба, комуникирана от Съда на българското правителство, по делото [Auad v. Bulgaria \(no. 46390/10\)](#)

Г-н Ауад, който притежава хуманитарен статус в България, твърди, че ще бъде убит или подложен на нечовешко отнасяне, ако бъде експулиран от българската държава в Ливан, тъй като е член на организацията Fatah, която е в сериозна вражда с организацията Jund al-Sham (“Войни на Сирия”). Съдът задава въпроси на страните за възможни нарушения на чл. 3 (забрана за нечовешко отнасяне) и чл. 13 във връзка с чл. 3 (наличие на ефективни правни средства за защита) от Конвенцията. Съдът желае да установи дали Върховният административен съд е извършил преценка за наличието на основателни причини за действителна опасност от нечовешко отнасяне спрямо жалбоподателя, ако бъде експулиран в Ливан, и дали е разгледал неговото искане за спиране на изпълнението на заповедта за експулсиране до влизане на решението в сила по обжалването на заповедта.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Нанасянето на тежка травма на жалбоподателя от полицията без данни той да е оказал съпротива е използване на прекомерна сила от страна на властите в противоречие на чл. 3 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Karatepe v. Turkey \(no. 20502/05\)](#)

Фактите: Жалбоподателят бил арестуван заедно с други лица заради участие в демонстрация. На следващия ден бил отведен в съда, за да бъде разпитан, като докато чакал пред залата, при възникнал спор между полицаи и адвокат, жалбоподателят бил ударен силно от полицая по главата, от което получил черепна травма. По същото време група от хора, дошли в съда да подкрепят задържаните демонстранти, нападнали охраняващите полицаи и скъсали на някои от тях униформите. Полицаите твърдели, че г-н Karatepe също бил сред атакуващите ги. Г-н Karatepe бил отведен в болница, но докторите отказали да му направят томографско изследване, тъй като той не можел да си плати за него, и жалбоподателят бил върнат обратно в полицейското управление. Започнало наказателно производство срещу няколко полицаи за инцидента в съда, но било прекратено с основния аргумент, че полицаите, които били разпитани, отричали твърдените от жалбоподателя факти.

Решението: ЕСПЧ намира, че несъмнено жалбоподателят е получил травмата вследствие удар на полицаи докато се е намирал под полицейско задържане.

Властите не са дали точно обяснение как е станал инцидентът, дали г-н Karatepe е оказал съпротива или е проявил агресия спрямо полицаите, нито са предоставили информация дали използваната от полицията сила спрямо г-н Karatepe е била пропорционална. Преди да прибегнат до физическа сила с такава интензивност, полицаите – добре обучени части за бързо реагиране – са могли да използват други средства за обезвреждане на жалбоподателя, ако той наистина е нападнал полицаите. Поради това Съдът заключава, че властите не са успели да докажат, че използваната сила не е била прекомерна и че е била оправдана в ситуацията. Освен това фактът, че болницата е отказала изследване на г-н Karatepe заради невъзможността му да си плати, и това, че властите са останали безразлични към неговия здравословен проблем, му е попречило да получи адекватно лечение, и то въпреки че нараняванията са били нанесени от полицията.

Непредоставянето на адекватна медицинска помощ на ХИВ позитивни затворници е нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Две решения на Съда по делата [Logvinenko v. Ukraine \(no. 13448/07\)](#) и [A.B. v. Russia \(no. 1439/06\)](#)

Оплакванията по двете обединени дела касаят лошите условия в местата за лишаване от свобода и липсата на медицинска грижа за ХИВ позитивни затворници. В случая на г-н Logvinenko Съдът е намерил, че властите в Украйна не са направили това, което разумно се очаква от тях, за да изпълнят задълженията си по Конвенцията - макар жалбоподателят да е бил периодично наблюдаван от лекари, е липсвал пълен медицински контрол над ХИВ статуса му и лечение на туберкулозата му. Властите не са му предоставили условия, съобразени със здравословното му състояние и ХИВ статус.

В случая на г-н А.В. Съдът е намерил две нарушения на чл. 3 от Конвенцията: по отношение на условията на задържането му

– г-н А.В. е прекарал три години в килия за осъдени на смърт в пълна изолация и в лоши условия, а също е липсвал минимален медицински надзор над ХИВ статуса му и своевременното му лекуване от хепатит С.

Непредоставянето на информация на Съда от страна на правителството или предоставянето на неясна информация за полагаани грижи за затворник, страдащ от туберкулоза, може да доведе до констатация за нарушение на чл. 3 от Конвенцията, независимо че в по-късен момент жалбоподателят е бил лекуван.

Решение на Съда по делото [Petukhov v. Ukraine \(no. 43374/02\)](#)

Ако Русия екстрадира таджикски гражданин в Таджикистан, където има данни, че лица системно биват измъчвани в арестите, ще наруши задължението си по чл. 3 от Конвенцията да не екстрадира лица в държави, където те могат да бъдат подложени на изтезание или нечовешко или унизително отнасяне или наказание.

Решение на Съда по делото [Gafarov v. Russia \(no. 25404/09\)](#)

Жалбоподателят бил арестуван заради съдействие на забранена ислямска организация и, докато бил в таджикски арест, бил измъчван, включително с електричество. Съдът отбелязва, че руските власти не са взели предвид тези последователни и непротиворечиви твърдения на жалбоподателя, когато са разглеждали процедурата за екстрадиция. Съществува също така информация от обективни източници за системни мъчения в таджикските арести. Съдът посочва, че уверенията по дипломатически път, дадени от Таджикистан, че жалбоподателят няма да бъде измъчван, не са достатъчни. Съдът обръща внимание на Русия, че, ако екстрадира г-н Gafarov в Таджикистан,

съществува сериозен риск той да бъде подложен на мъчение.

3. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Автоматичното продължаване на мярката за неотклонение задържане под стража единствено заради тежестта на повдигнатите обвинения и липсата на каквото и да било обсъждане дали не би била подходяща друга, по-лека мярка, нарушава правото на свобода и сигурност по чл. 5 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Khayredinov v. Ukraine \(no. 38717/04\)](#)

ЕСПЧ намира нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията, защото макар и предвидена в закона, наложената на жалбоподателя мярка за неотклонение задържане под стража не е била необходима в конкретните обстоятелства по случая. Намереното нарушение е заради автоматичното продължаване на мярката за неотклонение на жалбоподателя от националния съд единствено заради тежестта на повдигнатите обвинения и липсата на каквото и да било обсъждане дали не би била подходяща друга, по-лека мярка.

4. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Дела за прекомерна продължителност на производството – присъдени обезщетения от ЕСПЧ.

[Doron v. Bulgaria \(no. 39034/04\)](#) – Наказателно производство, продължило повече от 10 години и 3 месеца. ЕСПЧ преценява, че редица забавяния като това от 3 години заради връщане на делото поради процедурни нарушения и повече от 1 година между последното заседание и решението на съда, са по вина на властите. Присъдено е обезщетение за неимуществени вреди от 2400 евро, както и 600 евро за разноски.

[Rumen Georgiev v. Bulgaria \(no. 27240/04\)](#) – Наказателно дело за кражба, продължило над 10 години и 6 месеца. За да прецени кога е началото на производството, ЕСПЧ напомня тълкуването на „наказателно обвинение“ по смисъла на чл. 6, § 1 като „уведомление до лицето от компетентен орган за предположението, че то е извършило престъпление“. Съдът приема, че в конкретния случай това е бил моментът, когато жалбоподателят е бил разпитан от полицията през 1993 г. Присъдени са 3000 евро обезщетение за неимуществени вреди, както и 600 евро за разноски.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Нарушено е правото по чл. 6 от Конвенцията на заподозрения/обвиняемия да откаже да говори и да не уличава себе си в престъпление, когато е бил разпитван като свидетел, при положение че полицията към

онзи момент вече го е подозирала в извършване на престъпление, не му е бил предоставен адвокат при този разпит, а след това присъдата му е основана на обясненията от разпита.

Решение на Съда по делото [Brusco v. France \(no. 1466/07\)](#)

Фактите: След като била нападната от две лица, жертвата подала оплакване срещу г-н Brusco. Г-н Brusco бил разпитан от полицията. След залавянето на двамата нападатели, един от тях посочил г-н Brusco за подбудителя на нападението. На 07.06.1999 г. г-н Brusco бил спрял и отведен в полицейското управление, където бил накаран да се закълне, че ще каже истината (каквато клетва по френския закон се изисква да положат свидетелите) и след това бил разпитан. Г-н Brusco признал, че е платил на две лица да сплашат жертвата. Едва 20 часа след задържането му било разрешено да се срещне с адвокат. Срещу него били повдигнати обвинения. Г-н Brusco поискал протоколите от разпита му при полицейското задържане да бъдат изключени от доказателствата по делото, но му било отказано с аргумента, че било напълно законно той да бъде разпитан като свидетел и да бъде накаран поради това да положи клетва. Впоследствие той бил осъден, като националният съд основал присъдата, наред с други доказателства, и на дадените обяснения при полицейското задържане.

Решението: ЕСПЧ подчертава, че основно място за справедливия наказателен процес заемат правото да откажеш да говориш и да не уличаваш себе си в престъпление. Той обръща специално внимание на факта, че г-н Brusco се е намирал в условията на полицейско задържане, когато е бил накаран да се закълне, че ще каже истината,

и е бил разпитан, въпреки че той вече е бил посочен от нападателите като подбудителя на нападението. Следователно властите по това време са имали основание да подозират жалбоподателя за участието му в престъпление, поради това е имало вече на практика повдигнато „наказателно обвинение“ срещу него по смисъла на Конвенцията и той е трябвало да се ползва от правото си да не говори. Освен това той не е бил информиран при разпита за правото му да откаже да дава обяснения, а адвокат му е бил осигурен едва на 20-тия час от задържането (френският закон разпорежда, че едва след като изтекат 20 часа от полицейското задържане, задържаният има право да се срещне с адвокат). Така защитникът му не е имал възможност да го уведоми преди разпита за правото му да откаже да говори или да осигури защита на правата му по време на воденето на разпита, както изисква чл. 6 от Конвенцията. Същевременно присъдата му е била основана на обясненията му, дадени при този разпит. Поради тези причини ЕСПЧ намира, че правото на жалбоподателя да не говори и да не уличава себе си в престъпление, гарантирано от чл. 6, §§ 1 и 3 от Конвенцията, е било нарушено.

Непредоставянето на задължителна защита от началния момент на първия разпит на задържания, като след това присъдата е била базирана на обясненията от този разпит, е в нарушение на правото на справедлив процес и правото на защитник по чл. 6, §§ 1 и 3с от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Leonid Lazarenko v. Ukraine \(no. 22313/04\)](#)

ЕСПЧ отбелязва, че като правило защитник следва да бъде предоставен от началния момент на първия разпит на задържания, а правото на защита ще бъде непреодолимо засегнато, ако уличаващи в престъпление обяснения, направени по време на полицейския разпит без достъп до адвокатска защита, бъдат използвани след това за основаване на присъдата. Това е

особено приложимо по обвинения за тежки престъпления. В конкретния случай на г-н Lazarenko не е била предоставена задължителна адвокатска защита, тъй като той бил разпитан като заподозрян по полекото престъпление (което не е изисквало задължителна защита) вместо по по-тежкото, макар че властите са имали всички основания по това време да го подозират в извършване на по-тежкото престъпление. Според ЕСПЧ това вероятно е направено преднамерено от властите именно за да избегнат задължителната защита. Впоследствие националният съд основал присъдата, наред с други доказателства, и на направените признания при полицейския разпит. ЕСПЧ отбелязва, че този проблем не може да бъде преодолян чрез последващото предоставяне на адвокат на г-н Lazarenko, нито чрез състезателността на съдебното производство. Поради това Съдът намира нарушение на правото на справедлив процес и защита по чл. 6, § 1 във връзка с чл. 6, § 3 от Конвенцията.

Присъда, основана в решаваща степен на показания на защитен свидетел, който защитата не е могла да разпита дори като анонимен свидетел, противоречи на чл. 6 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Kornev and Karpenko v. Ukraine \(no. 17444/04\)](#)

Фактите: Г-н Kornev бил осъден за разпространение на наркотици. Присъдата му била мотивирана главно с писмените показания, дадени по време на предварителното производство от г-жа Щ., която по искане на полицията закупила с белязани пари канабис от жалбоподателя. Въпреки исканията на жалбоподателя г-жа Щ. не била разпитана пред съд, защото била включена в програма за защитени свидетели, а по закон тези свидетели не биват призовавани в съда.

Решението: ЕСПЧ подчертава, че присъдата на едно лице не следва да бъде основана изцяло или в решаваща степен на показания на свидетел, когото защитата не е

могла да разпита. Съдът посочва, че в конкретния случай показанията на г-жа Щ. са били от основно значение за осъждането на жалбоподателя, а той и адвокатът му не са имали възможност да я разпитат дори и като анонимен свидетел. Съдът подчертава, че не е негова задача да предложи конкретно решение за балансиране на интересите на различните страни, но отбелязва, че правителството дори не е твърдяло, че е следвало да се прави баланс между интересите на жалбоподателя и на г-жа Щ. ЕСПЧ намира нарушение на чл. 6, § 3d от Конвенцията.

На 02.12.2003 г. г-жа Карпенко, майка на жалбоподателя Когнев, била осъдена за извършено същия ден административно нарушение – отказ да напусне кабинета на съдия в продължение на 40 минути. Тъй като между задържането на г-жа Карпенко и изправянето ѝ пред съд за произнасяне по извършеното от нея административно нарушение са изминали само няколко часа, Съдът намира, че е било нарушено правото ѝ „да има достатъчно време и възможности за подготовка на своята защита“. ЕСПЧ намира нарушение чл. 6, § 3b във връзка с чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Отказът на властите да предоставят помощ на дружество да осъществи евикция на семейства, обитаващи незаконно постройки на нейн терен, с аргумент, че лицата ще останат без подслон, не е в нарушение на правото на достъп до съд по чл. 6 от Конвенцията.

Решение на Съда по допустимостта по делото [Société Cofinfo v. France \(no. 23516/08\)](#)

Фактите: Дружеството жалбоподател Société Cofinfo притежавало имот в Париж, на който през 1999 г. се самонастанили 16 семейства от общо 62-ма човека, сред които 39 малки деца. През 2000 г. съдия наредил евикцията на семействата. Société Cofinfo направило няколко искания към полицията за съдействие за осъществяване на евикцията. Полицията отказала с аргумента,

че нямало спешност за подобни действия и че трябва да се гарантира обществения ред, тъй като 62-мата обитатели ще останат без алтернативен подслон. През 2006 г. националният съд присъдил на Société Cofinfo обезщетение за вреди от държавата заради невъзможността ѝ да изпълни решението за евикцията повече от 7 години. През октомври 2007 г. сградата била напусната от обитателите заради пожар и им била издадена заповед за забрана да я обитават отново.

Решението: ЕСПЧ напомня, че правото на достъп до съд би било илюзорно, ако окончателно съдебно решение остане неизпълнено във вреда на страната, спечелила делото. Същевременно спирането на изпълнението на съдебно решение може да бъде оправдано в изключителни случаи за срок, строго необходим за намиране на подходящо решение на проблеми, свързани с обществения ред. Съдът отбелязва, че присъждането на обезщетение от държавата не замества изпълнението на съдебното решение. Той обаче отбелязва, че в случая властите са били изправени пред сериозен риск за реда, ако евикцията би била осъществена, а същевременно лицата, обект на евикцията, основно деца, са били в несигурно и уязвимо положение, изискващо засилена защита. Освен това, от една страна властите са търсили решение на проблема, а от друга страна след 2003 г. компанията не е търсила изпълнение на евикцията. Съдът напомня, че държавите имат широка свобода на преценка в областта на социалната политика, особено относно жилищната политика и подпомагането на наематели с трудности. Той заключава, че намесата в интересите на компанията в случая са били пропорционални на социалните и обществените съображения на властите. Поради това Съдът намира за недопустимо оплакването на Société Cofinfo за нарушение на правото му на достъп до съд по чл. 6 от Конвенцията. Съдът разграничава това дело от друго свое дело *Matheus v. France* (no. 62740/00), по което ЕСПЧ намира нарушение заради продължителното бездействие на полицията да евинцира наемател от имот,

където оправдания от обществен интерес не са съществували.

Непрозрачното и немотивирано преразпределяне на образувани вече дела в рамките на един съд е нарушение на правото на гледане на делото от съд, създаден в съответствие със закона.

Решение на Съда по делото [DMD GROUP, a.s. v. Slovakia \(no. 19334/03\)](#)

Решението касае заповед на председателя на районния съд, с която делото на жалбоподателя е иззето от досегашния съдия и е разпределено за решаване на председателя на съда, който в същия ден постановил определение за прекратяване на образуваното от жалбоподателя изпълнително дело.

Противоречивото отсъждане на различни състави в рамките на един и същ съд по идентични иски е в нарушение на правото на справедлив процес по чл. 6 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Rakić and Others v. Serbia \(no. 47460/07 и др.\)](#)

Макар някакво разминаване в тълкуването на закона да е приемливо като неизбежна черта на съдебна система, която – както сръбската, се основава на мрежа от първоинстанционни и въззивни съдилища, противоречивото отсъждане на различни състави в рамките на един и същ съд по идентични иски е в нарушение на правото на справедлив процес. Непоследователната съдебна практика създава състояние на продължаваща несигурност, което на свой ред трябва да е намалило общественото доверие в правосъдието. Това доверие безспорно е един от съществените компоненти на всяка система, основана на принципа за върховенството на закона.

Отказът на съда по касация да предостави правна помощ и освободи жалбоподателя от държавна такса по дело за имуществен спор по причина, че касационната му жалба няма изгледи за успех, не ограничава прекомерно правото на достъп до съд, след като този отказ е постановен след преценка на съдия (а не на административен орган), подробно е мотивиран защо обжалването се счита без оглед за успех и на жалбоподателя е била предоставена правна помощ и е бил освободен от такси на по-долните инстанции.

Решение на Съда по делото [Pedro Ramos v. Switzerland \(no. 10111/06\)](#)

Решението съдържа преглед на основните принципи, които Съдът прилага по отношение на отпускането на правна помощ по граждански дела, и на задълженията на държавата да не създава прекомерни пречки пред упражняването на правото на достъп до съд.

Прилагането от съдилищата и данъчните органи на подзаконови актове, противоречащи на неотменен закон, е нарушение на правото на справедлив съдебен процес (при изчисляването на данъчни задължения законът предвижда твърда ставка на данък от 20 %, докато подзаконовите актове предвиждат пропорционална система на калкулиране на данъка и често на подзаконовото основание властите начисляват допълнителни данъци на лицата).

Решение на Съда по делото [Shchokin v. Ukraine \(nos. 23759/03 и 37943/06\)](#)

5. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ, НА ДОМА И КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Неефективната защита на жалбоподателката от домашно насилие представлява неизпълнение на задължението на държавата за защита правото ѝ на личен живот.

Решение на Съда по делото [A. v. Croatia](#) (no. 55164/08)

Фактите: В периода от 2003 до 2006 г. жалбоподателката била обект на тормоз от страна на съпруга си В., с когото бракът ѝ бил прекратен в края на 2006 г. По делото за развода било доказано, че В. страда от тежки психически заболявания вследствие на участието си във войната от 1992 г. От 2004 до 2009 г. срещу В. били водени 9 самостоятелни съдебни производства – за домашно насилие, за отправяне на заплахи срещу съдия, за хулиганство и др. – в контекста на които съдилищата постановявали различни мерки като предварително задържане, психиатрично лечение, ограничаване на достъпа до жалбоподателката и дъщеря ѝ, дори лишаване от свобода. Някои от тези мерки не били изпълнени – например В. не изтърпял две присъди лишаване от свобода, защото местният затвор бил пълен. В. не бил подложен и на психиатрично лечение, заради липса на квалифицирани лекари или институции в областта.

Решението: ЕСПЧ посочва, че по чл. 8 от Конвенцията държавата има позитивното задължение да защити физическия и психическия интегритет на дадено лице от посегателства от страна на трети лица. Държавата следва да изработи и прилага адекватна законова рамка, предоставяща защита срещу актове на насилие от частни лица. В настоящия случай Съдът намира, че

макар съдилищата да са разпоредили различни мерки за защита, много от тях – като задържане, глоба, психо-социално лечение и дори затвор – не са били изпълнени, като така са обезсмислили възпиращата им санкция. Неизпълнението на тези съдебни мерки, целящи, от една страна, да адресират психиатричния проблем на В., който очевидно е бил в основата на неговото агресивно поведение, а от друга – да осигурят защита на жалбоподателката от по-нататъшно насилие върху нея, са поставили на практика жалбоподателката за продължителен период от време в ситуация, в която нейното право на зачитане на личния ѝ живот по чл. 8 от Конвенцията е било нарушено.

Съдът отхвърля оплакването на жалбоподателката по чл. 14 от Конвенцията, че е била дискриминирана от властите, като намира, че не са били представени доказателства (доклади, статистика), установяващи, че законодателството или практиката в Хърватска за борба с домашното насилие са дискриминационни към жените, нито че властите в нейния случай са се опитали да я обезкуражат да търси наказателно преследване срещу насилника или да търси защита. По друго подобно дело, *Opuz v. Turkey*, no. 33401/02, подкрепено със статистика и доклади, Съдът намира дискриминация по полов признак заради бездействието и толерирането от страна на турските власти на домашното насилие над жени.

Освобождаването от длъжност на съдия по причини, свързани с личния ѝ живот, и без да са ѝ били предоставени процесуални гаранции за защита, е нарушение на правото на зачитане на личния ѝ живот и

правото на ефективни средства за защита.

Решение на Съда по делото [Özpinar v. Turkey \(no. 20999/04\)](#)

Фактите: В дисциплинарно производство срещу г-жа Özpinar били повдигнати обвинения срещу нея заради непотвърдена информация за интимна връзка с адвокат, чиито клиенти се твърдяло, че се били облагодетелствали от благоприятни за тях решения, взети от съдийката, както и заради забавяния в работата ѝ и поради „неподходящото ѝ облекло и грим”. Били разпитани 40 свидетели, които дали противоречиви показания. Г-жа Özpinar не получила достъп до информация от разследването. Впоследствие турският Висш съдебен съвет я освободил от длъжност поради накърняване на престижа на съдебната власт заради неправомерното ѝ поведение и контакти. Г-жа Özpinar получила достъп само до диспозитива на решението на Съвета. Тя поискала преразглеждане на решението с аргумента, че били нарушени правата ѝ на защита и че освобождаването ѝ от длъжност било основано само на слухове за връзки с трети лица. Жалбата ѝ била отхвърлена от Съвета, без да ѝ бъдат предоставени мотивите за това.

Решението: ЕСПЧ най-напред отбелязва, че понятието „личен живот” не изключва професионалната дейност, тъй като тя може да има ефект върху социалната идентичност на лицата. В случая с г-жа Özpinar решението за освобождаването ѝ от длъжност е било базирано едновременно на факти, свързани с професионалния ѝ и с личния ѝ живот. Следователно това решение представлява намеса в личния ѝ

живот. Съдът посочва, че етичните правила за поведение на съдиите може да засягат и техния личен живот, когато тяхното поведение опетнява авторитета на съдебната власт. Поради това намесата в личния живот на жалбоподателката е имала легитимна цел – запазване на независимостта и авторитета на съдиите и техните решения. Въпреки това обаче Съдът постановява, че намесата в личния ѝ живот не е била пропорционална на тази легитимна иначе цел.

Съдът в тази връзка отбелязва, че сами по себе си обвиненията срещу нея, че е постановявала решения, водена от лични съображения, са легитимно основание за освобождаване от длъжност, но тези твърдения са останали недоказани в дисциплинарното производство. Освен това са обсъждани и факти, несвързани по никакъв начин с професионалното поведение на жалбоподателката (отношения с майка ѝ, облеклото ѝ, гримът ѝ), без обаче да се прави разлика между тези факти и фактите, които имат отношение към работата ѝ. Заедно с това г-жа Özpinar не е разполагала с достатъчно процедурни гаранции срещу произволност на решението на Съвета – тя не е получила доклада от разследването; освен това безпристрастността на съставите на Съвета, които разглеждат жалби срещу негови решения, е поставена под въпрос, тъй като те включват членове, участвали във взимането на решенията за освобождаване на магистратите от длъжност. Поради тези причини Съдът намира, че правото на жалбоподателката на зачитане на личния ѝ живот и правото на ефективни средства за защита са били нарушени от властите.

6. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Осъждането на журналисти, че са публикували статия с факти от личния живот на член на предизборния щаб на един от кандидатите за президент, представлява неоправдана намеса в правото им на свобода на изразяването.

Решение на Съда по делото [Saaristo and Others v. Finland \(no. 184/06\)](#)

Фактите: Г-жа Saaristo, работеща като журналистка, и нейният редактор били осъдени да заплатят глоба за това, че били нахърнили личния живот на г-жа О. Т. – ръководител връзки с обществеността на предизборния щаб на г-н Аho (кандидат за президент). Двамата журналисти и компанията, издател на вестника, били осъдени да заплатят на г-жа О. Т. обезщетение за неимуществени вреди. Причината била, че публикували кратка статия за това, че бившият съпруг на политическа репортерка е новият партньор на г-жа О. Т. В статията било посочено, че новият партньор на г-жа О. Т. е баща на две деца и наскоро се е разделил със съпругата си. По отношение на г-жа О. Т. в статията били изнесени факти от кариерното ѝ развитие, както и това, че самата тя е майка. Пред съдилищата жалбоподателите поддържали, че заради позицията си в президентската кампания г-жа О. Т. е обществена фигура, че фактите в статията са верни и че поставеният въпрос е значим, доколкото извънбрачната връзка на г-жа О. Т. следва да се разгледа в светлината на темата за семейните ценности – един от основните акценти в кампанията на г-н Аho. Двамата журналисти били осъдени да платят глоба, а заедно с компанията издател да изплатят обезщетение на г-жа О. Т. и

разноските по делото на обща стойност от около 13 000 евро.

Решението: ЕСПЧ посочва, че намесата в правата на журналистите е била предвидена в ясна законова норма и е преследвала легитимна цел – защита правата на другите. За да установи дали намесата е била необходима, Съдът преценява дали е била пропорционална на преследваната легитимна цел и дали посочените от съдилищата мотиви са били относими и достатъчни. Съдът посочва, че, за да изпълнява функциите си в едно общество, пресата трябва да изнася материали и идеи от обществено значение. Обхватът на допустимата критика срещу политици е по-широк отколкото срещу частните лица и макар г-жа О. Т. да не е държавен служител или политик, тя все пак не е била и изцяло частно лице, тъй като заради функциите си в предизборната кампания тя публично е изразявала идеите на един от кандидатите за президент. Поемайки тази длъжност, тя е следвало да съзнава, че ще привлича обществен интерес и че обхватът на защитата на личния ѝ живот ще бъде ограничен. Съдът намира, че финландските съдилища не са отдали достатъчно значение на политическото съдържание на нейната длъжност. Наред с това статията е била обективна и не е съдържала невярно представяне, нито може да се предположи, че информацията е била получена по незаконен начин. Съдът преценява, че статията е била публикувана в условията на предизборна кампанията с цел провокирането на дебат, а не е целяла единствено задоволяването на любопитството на читателите. В заключение Съдът отбелязва, че наложеното на жалбоподателите наказание е било тежко – двамата журналисти и компанията издател трябвало да изплатят обезщетение на г-жа О. Т. и разноски по делото на обща стойност около 13 000 евро,

която сума, сравнена с обезщетенията, присъждани на жертви на тежки престъпления (около 17 000 евро), е значителна.

В решението Съдът цитира *Резолюция 1577 (2007) на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа* относно декриминализирането на клеветата и посочва, че криминализирането на клеветата само по себе си не е непропорционално на преследваната цел, но когато изказване, направено в контекста на политически дебат, може да доведе до повдигане на наказателно обвинение и до лишаване от свобода на журналист, следва да се има предвид, че това наказание би било пропорционално на засегнатото право на свобода на изразяването само в изключителни обстоятелства – а именно ако са засегнати други основни права, като например в случаите на слово на омраза или призоваване към насилие.

Изтеглянето на копия на разпространен общински вестник от страна на главния редактор на вестника е неоправдано и в нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Saliyev v. Russia](#) (no. 35016/03).

Фактите: В качеството си на председател на неправителствена организация жалбоподателят изготвил статия за придобиването на акции от местна енергийна компания. Той твърдял, че сделката е нечестна и че зад нея стои високопоставено лице от Москва, свързано с про-правителствена партия. Главният редактор на общински вестник се съгласил да публикува статията. След публикацията, макар повече от 2000 копия да били разпространени до абонати и библиотеки, определен брой копия, предоставени на дистрибуторска компания, били изтеглени от щандовете и унищожени, като правителството твърди, че това станало по нареждане на главния редактор на вестника. Няколко дни по-късно главният редактор си подал оставката. Жалбоподателят подал оплакване до прокуратурата, като твърдял, че изтеглянето на въпросните копия представлявало намеса в свободата на

пресата – престъпление по Наказателния кодекс. Била образувана проверка. Дознателят отказал да образува наказателно производство, като намерил, че решението било взето от главния редактор, който искал да избегне бъдещи съдебни производства срещу вестника без външна намеса или принуда.

Решението: ЕСПЧ отбелязва, че всяко решение за ограничаване на разпространението на статията на г-н Saliyev, взето след приемането на текста и публикуването му, представлява намеса в свободата на изразяване. Страните не спорят, че причина за изтеглянето на броя е съдържанието на статията. Главният редактор, разпоредил изтеглянето на копията, е бил назначен и заплатата му се е плащала от общината, която като собственик е имала и право до някаква степен да формира редакторската политика. Изглежда решението е било взето от редактора по вътрешно убеждение, без държавата да е изразила по някакъв начин неодобрение. Въпреки това, като се има предвид, че той е следвало да осигури лоялността на вестника към общината и нейната политика, решението му може да се характеризира като акт на политическа цензура.

Съдът приема, че намесата е била законна и е преследвала легитимна цел, но не е била пропорционална. Той отбелязва, че г-н Saliyev е пишел по въпрос, свързан с управлението на обществени средства, който е в сърцевината на отговорността на медиите и правото на обществото да получава информация. Съдилищата не са обсъдили дали са били надхвърлени границите на допустимата критика, нито са анализирали съдържанието или формата на статията, а са третирали оплакването на г-н Saliyev като проблем в бизнес отношенията му с главния редактор. Като са мотивирали своите решения, изхождайки от грешната позиция, че делото касае просто правото на собственика свободно да се разпорежда със своята собственост – вестника, властите не са преценили дали няма прекомерно засягане на правото на свободно изразяване на жалбоподателя и така са нарушили Конвенцията.

7. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Многократната забрана за провеждане на гей парад в Москва е неоправдана и в нарушение на свободата на мирни събрания и защитата от дискриминация.

Решение на Съда по делото [Alekseyev v. Russia \(nos. 4916/07, 25924/08 и 14599/09\)](#)

Фактите: На жалбоподателя г-н Alekseyev и неговата организация било отказвано няколко пъти провеждането на гей парад, който целял да обърне внимание на обществеността върху дискриминацията на хора с различна сексуална ориентация. Организаторите заявили, че ще се съобразяват с всички изисквания за спазване на обществения ред. Кметът на Москва мотивирал отказа си с опазване на обществения ред, тъй като бил получил много сигнали от хора, настроени негативно към гей парада, и се очаквали сблъсъци. Отказите били обжалвани безуспешно. Кметът освен това се обявил за активна кампания да се подават жалби от религиозни организации срещу гей парадите.

Решението: ЕСПЧ обръща внимание, че само рискът от размирици не е достатъчно оправдание за забрана на демонстрации. Ако всяка демонстрация, за която има риск да се стигне до сблъсъци, бъде забранена, то на обществото ще бъде отнета възможността да чуе различни, дори шокиращи или засягащи чувствителността на мнозинството мнения, което противоречи на Конвенцията. Освен това властите е следвало да вземат мерки, които да осигурят мирното демонстриране на две групи с различни виждания. Поради това правото на мирно събрание по чл. 11 от

Конвенцията в случая е нарушено. Същевременно кметът на Москва очевидно се е водил повече от аргументи за защита на популярните морални разбирания на мнозинството, тъй като неведнъж е заявявал решимостта си да не разреши гей парадите. Съдът подчертава, че причина за отказите на кмета на практика е неодобрението и силно негативното мнение на властите към такива демонстрации, които те считат, че насърчават хомосексуалността. Следователно жалбоподателят г-н Alekseyev е станал жертва на дискриминация на основа на сексуалната си ориентация в противоречие с чл. 14 от Конвенцията.

Отказът да се даде отпуск за отглеждане на малко дете на военнослужещ баща за разлика от правото на военнослужещите майки на такъв отпуск е дискриминация – нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 8 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Konstantin Markin v. Russia \(no. 30078/06\)](#)

Фактите: Г-н Markin и съпругата му се развели в деня, в който се родило третото им дете. Двамата постигнали споразумение, че децата ще живеят с бащата, а майката ще плаща издръжка. Г-н Markin поискал да излезе в тригодишен отпуск за отглеждане на малко дете. Било му отказано, защото в армията само жените имат право на такъв отпуск. По иск на жалбоподателя националният съд постановил, че искането му за отпуск не намира основание в закона.

Решението: Съдът посочва, че правото на отпуск за отглеждане на малко дете не е включено в правото на личен живот по чл. 8 от Конвенцията, но ако държавата е решила да регламентира този вид отпуск, то това следва да стане по недискриминационен

начин. Съдът посочва, че за разлика от отпуска след раждане, който има за цел да даде възможност на жената да се възстанови от раждането и да кърми, отпускът за отглеждане на дете има за цел да позволи на родителя да се грижи за детето си в дома си и следователно двамата родители следва да са в еднаква позиция.

Съдът е намерил, че липсва разумно и обективно оправдание за различното третиране на мъже военнорслужещи. С оглед развитието на правните системи в Европа такъв аргумент не може да бъде различната роля на майката и бащата в семейството. Съдът не приема и поддържаното от националните съдилища, че военната служба налага непрекъснато изпълнение на служебни задължения и че излизането в тригодишен отпуск на много военни ще има негативен ефект върху оперативната ефективност на армията, тъй като няма сериозно изследване за броя на военните, които биха имали право и биха желали да излязат в такъв отпуск.

Отказът да бъдат предоставени социални добавки за многодетност на майки – политически бежанки в Гърция, заради това че не са гражданки на Гърция, на ЕС или с гръцки произход, нарушава правата им на личен и семеен живот и свобода от дискриминация.

Решения на Съда по делата [Fawsie v. Greece \(no. 40080/07\)](#) и [Saidoun v. Greece \(no. 40083/07\)](#)

Жалбоподателките по двете дела са сирийска и ливанска гражданки, които имат бежански статус, и заедно с децата си живеят в Гърция. Гръцките власти отказали да им предоставят добавки за многодетни майки, заради това че не са гражданки на Гърция, на ЕС или с гръцки произход. Отказът бил обжалван, но Върховният административен съд на Гърция отхвърлил искането, като намерил разликата в третирането за оправдана. ЕСПЧ напомня, че само много сериозни причини могат да оправдаят различно третиране, основано изключително на признака националност. Съдът обръща внимание, че Върховният

административен съд на Гърция вече се е произнасял по друго дело в обратната посока в полза на лице в подобна ситуация, а освен това законът вече бил изменен и сега позволява получаването на такива добавки от лица с бежански статут, независимо от националността им. Освен това Съдът напомня, че по силата на Женевската конвенция за статута на бежанците, по която Гърция е страна, държавите са длъжни да осигуряват на законно пребиваващите бежанци същия статут по отношение правото на социални помощи и подпомагане както на собствените си граждани. Поради тези причини ЕСПЧ намира, че в случая Гърция е нарушила по отношение на двете жалбоподателки правото на личен и семеен живот и забраната за дискриминация по чл. 8 и чл. 14 от Конвенцията.

• ДЕЛА НА СЕС

Правна норма, въвеждаща разлика в третирането, пряко основана на критерия възраст, води до прекомерно увреждане на законосъобразните интереси на работниците.

[Решение на Съда на ЕС по преюдициално запитване по делото C-499/08 Ingeniørforeningen i Danmark / Region Syddanmark](#)

Фактите: Г-н Andersen е на 63 години. Последните 27 години упражнява трудова дейност на едно и също работно място. Уволнен е, но уволнението му е признато за незаконно. След прекратяването на трудовото му правоотношение решава да не иска пенсия, а вместо това да се запише като кандидат за работа в компетентните служби по заетостта.

Г-н Andersen подава искане до работодателя за изплащане на специалното обезщетение при уволнение в размер на три месечни заплати, като се позовава на продължителния си трудов стаж. Отказът на работодателя се основава на факта, че според датското законодателство правото на обезщетение при уволнение отпада, ако при прекратяване на трудовото правоотношение работникът или

служителят ще получава пенсия за осигурителен стаж и възраст от работодателя и е включен в тази пенсионноосигурителна схема преди навършване на 50-годишна възраст.

постигането на преследваните с тази разпоредба цели на социалната политика.

Решението: Съдът постановява, че националната правна уредба въвежда разлика в третирането, пряко основана на критерия възраст, което води до лишаването на определени работници (уволнени работници, които искат да останат на пазара на труда) от правото на специално обезщетение при уволнение. Единственото съображение за това е, че към датата на уволнението си тези работници биха могли да получават пенсия за осигурителен стаж и възраст, изплащана от работодателя по пенсионноосигурителна схема, в която са включени преди навършване на 50-годишна възраст. Тази мярка затруднява работниците, които вече са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, да продължат да упражняват правото си на труд, тъй като за разлика от други работници със същия стаж при прехода към ново трудово правоотношение те нямат право на специалното обезщетение при уволнение.

Съдът постановява, че разпоредбата забранява на цяла категория работници, отграничена по критерия възраст, да се откажат временно от получаването на пенсия за осигурителен стаж и възраст от работодателя в замяна на изплащането на специалното обезщетение при уволнение, предназначено да ги подпомогне отново да си намерят работа. По този начин въпросната мярка може да принуди тези работници да приемат пенсия за осигурителен стаж и възраст в по-малък размер спрямо този, който биха могли да получат, ако продължат да работят до по-голяма възраст, и да им причини значителна в дългосрочен план загуба на доходи.

Съображенията на Съда се основават на заключението, че разпоредбата води до прекомерно увреждане на законосъобразните интереси на работниците в подобно положение и по този начин надхвърля необходимото за

8. ПРАВО НА СОБСТВЕНОСТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Изземването на автомобил за период над 10 години е прекомерно и нарушава правото на собственост по чл. 1 от Протокол 1. Законът за отговорността на държавата и общините за вреди не предоставя възможност за обезщетение в случай на вреда от продължително вмешателство в правото на собственост вследствие на изземване, което съставлява нарушение на чл. 13 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Georgi Atanasov v. Bulgaria \(no. 5359/04\)](#)

Фактите: Автомобилът на г-н Атанасов бил иззет като веществено доказателство в хода на наказателно производство за кражба през 1997 г. и му бил върнат едва през 2008 г. Разследването на кражбата срещу неизвестен извършител започнало в началото на 1995 г., жалбоподателят придобил автомобила през август същата година, според доклад на властите с променен номер на шасито. След изземването на 26.11.1997 г. жалбоподателят правил многобройни искания автомобилът му да бъде върнат, като отказите били обосновавани с факта, че наказателното производство все още не е завършило, както и че предвид претенциите на застрахователна компания (отпаднали по-късно през 2004 г.) съществувал граждански спор относно собствеността на автомобила. През периода, в който автомобилът бил иззет, било откраднато радио от него, но окончателното съдебно решение по въпроса постановило, че на жалбоподателя не се дължи обезщетение, понеже не бил доказал стойността на

претърпените вреди. Жалбоподателят възстановил владението си над автомобила през 2008 г., след като властите установили, че през 2005 г. е изтекъл абсолютният давностен срок за търсене на наказателна отговорност.

Решението: ЕСПЧ намира нарушение на чл. 1, Протокол 1 (право на собственост) и чл. 13 (липса на ефективни правни средства) от Конвенцията във връзка с чл. 1, Протокол 1. Съдът припомня, че чл. 1 от Протокол 1 не забранява изземването на собственост за целите на доказването в наказателното производство, стига то да е установено от национален закон, да преследва легитимна цел и да бъде пропорционално на преследваната цел. В конкретната хипотеза изземването отговаря на първите две условия, но е нарушен балансът между публичния интерес и правото на жалбоподателя да използва автомобила си. Съдът отбелязва, че наистина жалбоподателят е използвал автомобила в личния си живот и няма някакво съществено засягане например на професионалния му живот. Въпреки това срокът на задържане на автомобила е бил прекомерен – над 10 години и 10 месеца. Експертната за разпознаване на автомобила е била извършена през 1998 г. и след това други действия с автомобила не са правени, а съмнението за граждански спор за собственост между жалбоподателя и застрахователната компания е отпаднало през 2004 г. в изрично изявление за това от застрахователя. Поради тези причини Съдът преценява, че продължителността на изземването е прекомерно и е непропорционално на преследваната легитимна цел, поради което съставлява нарушение на чл. 1 от Протокол 1.

По отношение на чл. 13 от Конвенцията Съдът отбелязва, че при разглеждане на исканията на жалбоподателя за връщане на

автомобила му, националните съдилища не са изследвали основателността на мярката, а само са повтаряли доводите на разследващите органи, а именно, че наказателното производство не е приключило и съществува спор относно собствеността. Съдът припомня, че вече е намирал, че Законът за отговорността на държавата и общините за вреди не предоставя възможност за обезщетение в случай на вреда от продължително вмешателство в правото на собственост в следствие на изземване (делото *Karamitrov v. Bulgaria*, по. 53321/99). Съдът отхвърля искането на жалбоподателя за обезщетяване на имуществени вреди за обезценката на автомобила, тъй като не е представил доказателства за това; не присъжда и неимуществени вреди, тъй като такива не са поискани; присъжда 800 евро за разноски.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Пилотно решение на Съда срещу Румъния във връзка с реституционните дела в страната.

Решение на Съда по делото [Maria Atanasiu and Others v. Romania](#) (nos. 30767/05 и 33800/06)

Това е поредното решение срещу Румъния, в което Съдът намира нарушение на правото на справедлив процес и правото на собственост във връзка с национализирани имоти по време на комунистическия режим. Решението е пилотно – Съдът постановява, че Румъния следва да предприеме генерални мерки, за да гарантира ефективната защита на правата по тези разпоредби, и е отложил разглеждането на всички жалби с оплаквания по този проблем. В решението има подробен преглед на приложимото реституционно законодателство през различните периоди след 1990 г.

В няколко свои решения от 2008 и 2009 г. Съдът е намерил нарушения на чл. 6 и чл. 1 от Протокол 1. В решенията са идентифицирани някои от причините за проблемите в Румъния – постепенно

разширяващият се обхват на реституционните закони с цел да бъде обхваната фактически цялата национализирана недвижима собственост, в резултат на което институциите биват неимоверно натоварени. През 2005 г. е приет закон, опростяващ производството, и би бил стъпка в правилната посока, ако бе обезпечен с необходимия човешки и материален капацитет. Съдът отбелязва каква тежест за бюджета е реституцията, но също така отчита, че акциите на създадения през 2005 г. фонд за обезщетенията все още не са изнесени на стоковата борса, а това би облекчило бюджета.

Многобройните проблеми налагат приемането на пилотно решение. По настоящото дело Съдът препоръчва спешното изработване на опростена и ефективна процедура. Съдът счита, че въпросът е от изключителна сложност и румънските власти следва да разполагат със свобода на преценката. Той счита, че предложението на румънското правителство да се въведат преклузивни срокове за всеки етап от административното производство е интересно решение, като се отчита, разбира се, че сроковете биха били реалистични и биха подлежали на съдебен контрол. Съдът дава за пример подхода в областта на други държави членки – създаването на една по-предвидима схема на обезщетяване, предвиждането на максимално обезщетение или изплащане на обезщетението на части през един по-дълъг период от време. Съдът отлага разглеждането на висящите пред него десетки жалби, свързани с този структурен проблем, за 18 месеца.

Няма нарушение на правото на собственост на дружеството жалбоподател в резултат на запорирането на банковите му сметки за период от три години и половина след повдигане на обвинение срещу бившия управител и едноличен собственик на дружеството за укриване на данъци и мита.

Решение на Съда по делото *Benet Czech, spol. s r.o. v. the Czech Republic* (no. 31555/05)

Фактите: Срещу управител на дружество било образувано наказателно производство през 2001 г., което приключило с оправдаването му през 2010 г. По искане на прокуратурата сметките на дружеството жалбоподател били блокирани през 2001 г. по подозрение, че сумите в тях са печалбата на управителя от незаконна дейност. Запорът бил вдигнат през януари 2008 г. (в настоящото дело Съдът обсъжда периода от 2001 г. до подаването на жалбата през февруари 2005 г., тъй като периодът след това до 2008 е предмет на оплакване в последваща жалба на жалбоподателя).

Решението: Намесата в правата на жалбоподателя попада в обхвата на третата хипотеза на чл. 1 от Протокол 1 – контрол върху ползването на притежанията. Съдът приема, че намесата е била законна и че е преследвала легитимна цел. За да прецени дали е бил спазен справедливият баланс между интересите на обществото и изискванията за защита на индивидуалните

права, Съдът посочва, че трудният въпрос в конкретния казус е дали през целия период на запора е продължавало да съществува обосновано подозрение, че сумите са плод на незаконна дейност. Съдът приема, че при толкова сложна престъпна дейност, свързана с множество следствени действия, включително в 16 европейски държави, националните съдилища са в по-добра позиция да отговорят на този въпрос и Съдът е длъжен да зачете решенията им, освен ако те не са явно необосновани.

В конкретния случай намесата в правата на дружеството жалбоподател не е била явно необоснована, защото първоначалното подозрение на прокуратурата за произхода на средствата е било обосновано с оглед фактите по делото, а последвалото наказателно разследване е било проведено с дължимата грижа и бързина. Съдът подчертава още, че за разлика от предишни аналогични дела срещу Чехия, в настоящия случай няма нарушение на правото на собственост на дружеството жалбоподател, защото то е имало ефективно средство за защита – и се е възползвало от него – оспорване пред съд на продължаващия заповор на сметките му.

9. СВОБОДА НА ПРИДВИЖВАНЕ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

ЕСПЧ комуникира жалба по всящо пред него дело за несъразмерност на наложена забрана за напускане на страната поради осъждане

Жалба, комуникирана от Съда на българското правителство, по делото [Ivanov v. Bulgaria \(no. 19418/07\)](#)

Съдът комуникира на правителството жалбата на г-н Иванов с оплаквания за нарушения на чл. 2, § 2 от Протокол No. 4 (свобода на придвижване). Жалбоподателят

твърди, че наложената му забрана да напуска страната поради факта на неговото осъждане не е съвместима с изискванията на Конвенцията, тъй като не е налице ясен критерий за налагането на тази мярка по Закона за българските лични документи, нито пък има задължение за нейното мотивиране. Според жалбоподателя мярката е непропорционална, тъй като не поставя баланс между неговия личен интерес и този на обществото. Г-н Иванов се оплаква още, че според решението на вътрешните съдилища преценката на полицейските власти за необходимостта от налагане на мярката не подлежи на съдебен контрол.

10. ДРУГИ ПРАВА

• ДЕЛА НА СЕС

Не може да се отхвърли молба за разрешение за лечение в друга държава членка от компетентната институция, когато в държавата членка по местопребиваване не може своевременно да бъде получено идентично на предвиденото лечение или лечение с еднаква ефикасност, както и по съображение, че такъв способ на лечение не се прилага в държавата членка по местопребиваването на осигуреното лице. Подобно съображение ограничава обхвата на Регламент № 1408/711.

[Решение на Съда на ЕС по преюдициално запитване по дело C-173/09 Елчинов / Националната здравноосигурителна каса \(НЗОК\)](#)

Фактите: Г-н Елчинов, здравноосигурено лице към НЗОК, страда от тежко заболяване и се нуждае от лечение на окото чрез поставяне на радиоактивни пластини или протонотерапия. Подава молба до НЗОК за издаване на формуляр за високотехнологично лечение в специализирана клиника в Германия, тъй като това лечение не се прилага в България. Поради необходимостта по спешност да се подложи на лечение в болнично заведение г-н Елчинов заминава за Германия, преди да е получил отговор от НЗОК. По-късно директорът на НЗОК отказва да издаде на г-н Елчинов исканото разрешение, на основание, че това лечение не е сред обезщетенията, предвидени в българското законодателство и заплащани от НЗОК.

¹ РЕГЛАМЕНТ НА СЪВЕТА (ЕО) № 1408/71 за прилагането на схеми за социална сигурност на наети лица, самостоятелно заети лица и членове на техните семейства, които се движат в рамките на Общността.

Решението: Съдът постановява, че не може да се отхвърли молбата за разрешение и компетентната институция следва да бъде задължена да издаде на осигуреното лице разрешението, необходимо за покриване на разходите му за това лечение, когато: (1) алтернативното лечение, което може своевременно да бъде предоставено в държавата членка по местопребиваване, не е с еднаква ефикасност и (2) ако след основана на обективни и недискриминационни критерии проверка е установено, че лечението в друга държава членка съответства на посочените общи типове лечение, установени в списък в страната на местопребиваване и заплащани от компетентната институция, макар че не упоменава изрично конкретния приложен способ на лечение.

Правото на Съюза не допуска националните органи, компетентни по молбата за предварително разрешение, да презумират, че ако болничното лечение не може да бъде получено в държавата членка, на чиято територия пребивава осигуреното лице, то това лечение не е сред обезщетенията, предвидени от законодателството на тази държава, и обратно — че ако болничното лечение е сред посочените обезщетения, то може да бъде предоставено в тази държава членка. Съдът не приема държава членка да тълкува правната си уредба така, че при всички положения да е изключено да се покрият разходите за болнично лечение, получено в друга държава членка без предварително разрешение.

Според Съда, когато е установена незаконосъобразност на отказа за издаване на разрешението, а болничното лечение е приключило и осигуреното лице е направило съответните разходи за него, националният съд трябва да задължи компетентната институция да възстанови на посоченото осигурено лице сумата, която

тази институция по принцип би поела, ако разрешението бе надлежно издадено. Размерът на сумата се определя съгласно разпоредбите на законодателството, което се прилага за институцията на държавата членка, на чиято територия е предоставено болничното лечение. Ако така изчисленият размер е по-нисък от този, който би се получил при прилагането на действащата правна уредба в държавата членка на местопребиваване в случай на хоспитализация в нея, компетентната институция за своя сметка трябва допълнително да възстанови на осигуреното лице и разликата между тези две суми, но в границите на действително направените разходи.

Съдът постановява, че правото на Съюза не допуска националният съд, който следва да се произнесе по дело, върнато от висшестоящ съд след касация, да бъде обвързан от направените от висшестоящия съд правни изводи, когато въз основа на

тълкуване, което е поискал от Съда на ЕС, намира, че тези изводи няма да са в съответствие с правото на Съюза.

Съдът заключава, че национална правна норма, съобразно която юрисдикциите, които не се произнасят като последна инстанция, са обвързани от изводите на горната юрисдикция, не може да лиши тези юрисдикции от правото да сезират Съда на ЕС с въпроси за тълкуването на правото на Съюза, до което се отнасят съответните правни изводи. Всъщност Съдът на ЕС приема, че юрисдикцията, която не се произнася като последна инстанция, трябва да бъде свободна да отправи до Съда на ЕС въпросите, които смята за неизяснени, ако счита, че правните изводи на горната инстанция биха могли да доведат до постановяване на решение, което противоречи на правото на Съюза.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел.: 02/980 39 67
Тел./Факс: 02/980 66 33

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя Полина Русинова. За изготвянето допринесоха адв. София Разбойникова, адв. Диляна Гитева, адв. Йорданка Бекирска, Милена Ванкова и Габриела Горанова. Е-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Настоящата публикация е осъществена с подкрепата на Институт „Отворено общество“ – София. Изложените в нея мнения и позиции принадлежат единствено на авторите на този материал. Те по никакъв начин не могат да се приемат за израз на мнения и позиции на Институт "Отворено общество" – София.

